

2019

Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+

Raport monitoringowy

Raport monitoringowy obejmuje okres wdrażania *Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+* w latach 2016-2018

Bytom, marzec 2019

Spis treści

Spis treści	2
1. Wprowadzenie metodologiczne do procesu monitoringu.....	3
1.1. Założenia do monitoringu zawarte w Gminnym Programie Rewitalizacji.....	3
1.2. Organizacja i narzędzia monitoringu.....	5
2. Poziom realizacja celów GPR.....	6
2.1. Monitoring wskaźników ustalonych do celów programu.....	6
2.1.1. CEL OPERACYJNY 1.1 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście.....	6
2.1.2. CEL OPERACYJNY 1.2 Dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych.....	7
2.1.3. CEL OPERACYJNY 1.3 Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych.....	8
2.1.4. CEL OPERACYJNY 2.1 Ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych.....	9
2.1.5. CEL OPERACYJNY 2.2 Społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej.....	10
2.1.6. CEL OPERACYJNY 3.1 Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy.....	12
2.1.7. CEL OPERACYJNY 3.2 Partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych.....	14
2.1.8. CEL OPERACYJNY 3.3 Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmacniany przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej.....	15
2.1.9. CEL OPERACYJNY 4.1 Zrehabilitowane tereny przemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy.....	16
2.1.10. CEL OPERACYJNY 4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych, przyczyniająca się do wzmacniania tożsamości społeczności lokalnych.....	16
2.2. Ewaluacja realizacji celów - hipotezy dotyczące wpływu podejmowanych działań rewitalizacyjnych na realne zmiany sytuacji obszarów.....	18
3. Zmiany sytuacji w podobszarach rewitalizacji.....	20
4. Stan realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	31
5. Rekomendowane kierunki zmian w GPR i procesie jego wdrażania.....	37

1. Wprowadzenie metodologiczne do procesu monitoringu.

1.1. Założenia do monitoringu zawarte w Gminnym Programie Rewitalizacji.

System monitoringu i ewaluacji procesu rewitalizacji w Bytomiu został nakreślony w części czwartej *Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+* odnoszącej się do zarządzania programem. Przyjęto, że podstawowa sprawozdawczość z realizacji GPR, w szczególności z realizacji projektów, wykonywana będzie w interwałach rocznych, zaś kompleksowy monitoring przeprowadzany będzie co dwa lata (do 30 marca roku, na który przypada termin monitoringu); rok 2019 jest pierwszym rokiem wykonania raportu monitoringowego.

Najważniejsze rozstrzygnięcia dotyczące monitoringu i ewaluacji określone w GPR obejmują:

- główne cele tego procesu,
- zasady monitoringu,
- cykl monitoringu rozumiany jako powtarzalny proces,
- poziomy monitoring i ewaluacji GPR,
- podmioty monitoringu i ewaluacji,
- wskaźniki realizacji celów rewitalizacji,
- wskaźniki realizacji projektów.

Poniżej, w ujęciu syntetycznym zaprezentowano główne założenia wyznaczające zakres i sposób realizacji monitoringu *Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+* oraz sposoby uwzględnienia tych założeń w niniejszym raporcie.

Założenia do monitoringu zawarte w GPR		Sposób uwzględnienia w trakcie opracowania raportu monitoringowego
cele procesu rewitalizacji w Bytomiu	<ul style="list-style-type: none">– śledzenie postępów procesu rewitalizacji,– określanie relacji między podejmowanymi działaniami rewitalizacyjnymi, a sytuacją na podobszarach rewitalizacji,– rozpoznawanie aktywności interesariuszy w procesie rewitalizacji,– identyfikacja ryzyk towarzyszących rewitalizacji,– dostarczenie możliwości podejmowania szybkiej reakcji na pojawiające się wyzwania i odchylenia od założeń programu,– podejmowanie działań korygujących w sposobie wdrażania programu oraz dokonywanie modyfikacji zawartości dokumentu,– udostępnianie wiarygodnej informacji interesariuszom (m.in.	<ul style="list-style-type: none">– zestawienie zbioru informacji ilościowych i jakościowych odnoszących się do postępów rewitalizacji,– postawienie hipotez odnoszących się do relacji między działaniami rewitalizacyjnymi, a sytuacją na obszarach rewitalizacji,– uwzględnienie w zbiorze wniosków możliwych oddziaływań otoczenia na proces rewitalizacji (w szczególności uwzględniono czynniki gospodarcze i polityczno-prawne),– wskazanie sfer wymagających intensyfikacji działań rewitalizacyjnych,– opracowanie zbioru rekomendacji wyznaczających w podstawowym zakresie kierunku potencjalnej aktualizacji programu

	<p>podmiotom lokalnym – uczestnikom oraz beneficjentom procesu rewitalizacji),</p> <ul style="list-style-type: none"> – bieżąca identyfikacja uwarunkowań decydujących o realizacji programu rewitalizacji, w szczególności w aspekcie makrootoczenia 	
zasady monitoringu i ewaluacji GPR	<ul style="list-style-type: none"> – partnerstwo i wielopodmiotowość, – spójność programowa, – spójność strategiczno-planistyczna, – elastyczność, – ciągłość, – łączenie analiz ilościowych i jakościowych 	<ul style="list-style-type: none"> – wykorzystanie informacji od mieszkańców uzyskiwanych w trakcie bieżących konsultacji, – wykorzystanie informacji od realizatorów projektów, – przeprowadzenie badania ankietowego wśród kadry zarządzającej UM, komórek organizacyjnych urzędu oraz instytucji i organizacji lokalnych, – pozyskanie od lokalnych podmiotów informacji ilościowych w zakresie wyznaczonym wskaźnikami do celów rewitalizacji, – poddanie monitoringowi zjawisk podstawowych (projekty) i kompleksowych (cele), – synteza informacji ilościowych i jakościowych z różnych źródeł
cykl monitoringu	<ul style="list-style-type: none"> – analizy ilościowe i jakościowe, – wnioski i postulowane zmiany do GPR systemu wdrażania, – rozpoczęcie nowego cyklu wdrażania i monitoringu GPR 	<ul style="list-style-type: none"> – wykorzystanie zróżnicowanego zakresu informacji i wykonanie w oparciu o zebrane dane procesu wnioskowania, – przygotowanie rekomendacji do potencjalnej aktualizacji
poziomy monitoring	<ul style="list-style-type: none"> – poziom projektowy, – poziom celów 	<ul style="list-style-type: none"> – zestawienie informacji o realizacji projektów, – zestawienie wskaźników realizacji celów
podmioty monitoringu i ewaluacji	<ul style="list-style-type: none"> – podmioty lokalne, – Zespół ds. wdrażania projektów w ramach GPR, – Komitet Rewitalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – bieżące kontakty z podmiotami lokalnymi, – przeprowadzenie głównych pac monitoringowych przez Zespół ds. wdrażania projektów w ramach GPR, – przygotowanie rekomendacji dla Komitetu Rewitalizacji
wskaźniki realizacji celów rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> – określenie w GPR 32 wskaźników realizacji celów operacyjnych wraz z postulowanymi kierunkami zmian poziomu wskaźników 	<ul style="list-style-type: none"> – zebranie dostępnych danych dla zbadania wskaźników oraz porównanie z postulowanymi kierunkami zmian poziomu wskaźników
wskaźniki realizacji projektów	<ul style="list-style-type: none"> – opis przedsięwzięć 	<ul style="list-style-type: none"> – określenie poziomu zaawansowania (fazy) realizacji przedsięwzięć

1.2. Organizacja i narzędzia monitoringu.

Prace monitoringowe zostały zrealizowane w następujących krokach:

- określenie potrzeb informacyjnych i źródeł pozyskania informacji,
- przygotowanie narzędzi pozyskiwania informacji od podmiotów zaangażowanych w proces rewitalizacji,
- zaadresowanie potrzeb informacyjnych do konkretnych podmiotów (dysponentów informacji),
- przedstawienie założeń do monitoringu Komitetowi Rewitalizacji, Radzie Miejskiej,
- zebranie i uporządkowanie informacji w kontekście monitoringu,
- opracowanie raportu monitoringowego.

Do realizacji monitoringu wykorzystano następujące narzędzia:

- analiza danych ilościowych w oparciu o dane przekazane przez podmioty wyspecjalizowane w poszczególnych sferach rozwoju lokalnego oraz w realizacji działań rewitalizacyjnych; analiza danych ilościowych stała się podstawą dla określenia stopnia realizacji celów rewitalizacji;
- badania ankietowe zrealizowane wśród ekspertów rozwoju lokalnego (reprezentanci instytucji i organizacji) w celu stworzenia obrazu przemian na obszarze rewitalizacji i uzupełnienia danych ilościowych;
- analiza stopnia realizacji projektów w zakresie wyznaczonym wczesną fazą ich wdrażania;
- bezpośrednio rozmowy z osobami zarządzającymi procesem rewitalizacji.

2. Poziom realizacji celów GPR.

2.1. Monitoring wskaźników ustalonych do celów programu.

W kolejnych podpunktach przedstawiono poziom realizacji wskaźników przyjętych w GPR w odniesieniu do poszczególnych celów operacyjnych. W ostatniej kolumnie tabeli zaznaczono ocenę zgodności obserwowanych zjawisk z założeniami poczynionymi w GPR. Ocenę oznaczono odpowiednimi kolorami co przedstawia poniższa legenda:

zmiana jednoznacznie pozytywna	zmiana o małej skali	zmiana jednoznacznie negatywna	brak danych umożliwiających określenie charakteru zmiany
--------------------------------	----------------------	--------------------------------	--

2.1.1. CEL OPERACYJNY 1.1 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców kompensujący niedobory miejsc pracy w mieście.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
1. Liczba osób bezrobotnych z obszaru rewitalizacji, które założyły własną firmę	OR	42	43	stabilizacja wskaźnika w badanym okresie (przy założeniu wzrostu)
2. Liczba ofert pracy zgłaszanych do PUP przez bytomskie firmy	M	8506 ⁽¹⁾	5047 ⁽¹⁾	spadek wskaźnika (przy założeniu wzrostu)
3. Liczba projektów realizowanych na obszarze rewitalizacji przez podmioty z różnych sektorów w zakresie promocji samozatrudnienia	OR	2 ⁽²⁾	10 ⁽³⁾	nieznaczny wzrost ilościowy wskaźnika (przy założeniu wzrostu)

⁽¹⁾ z uwagi na brak możliwości wygenerowania w systemie Syriusz wyłącznie liczby ofert pracy zgłaszanych przez bytomskie firmy podano ogólną liczbę ofert pracy zgłoszonych do PUP

⁽²⁾ tj.: "Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Bytomiu (II)" oraz "Aktywizacja osób bezrobotnych w wieku 30+ zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bytomiu (II)"

⁽³⁾ tj.: "Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Bytomiu (III)", "Aktywizacja osób bezrobotnych w wieku 30+ zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bytomiu (III)" oraz "NHZ-Nowe Horyzonty Zawodowe", „Impuls do przedsiębiorczości!, Bytom - kurs na przedsiębiorczość”, „Aktywizacja bytomskiej przedsiębiorczości”, „Moja firma - mój sukces”, „Mam pomysł - Mam biznes!”, „Moja własna działalność gospodarcza! III”, „Masz pomysł - masz firmę”

Wnioski:

- stabilizacja w zakresie poziomu przedsiębiorczości mieszkańców OR wyrażająca się w liczbie osób bezrobotnych z OR zakładających firmy;
- przedsiębiorcy w znacznej mierze poszukują osób na stanowiska wyspecjalizowane, wymagające określonych kwalifikacji czy doświadczenia, natomiast przy znacznej redukcji poziomu bezrobocia pozostający w rejestrach PUP to w większości osoby o niskich kwalifikacjach (lub bez kwalifikacji) oraz niskiej motywacji do zmiany swojej sytuacji (zmiany/podnoszenia kwalifikacji czy podjęcia pracy). Powoduje to systematyczny spadek liczby ofert pracy składanych do PUP, ponieważ zaistniała sytuacja na rynku pracy wymaga od pracodawców skorzystania z innych kanałów pozyskiwania pracowników;
- wzrost liczby projektów samozatrudnieniowych realizowanych na OR; obecna skala projektów umożliwi utrzymanie sytuacji w zakresie przedsiębiorczości i prowadzi do równoważenia spadku liczby ofert pracy napływających do PUP.

2.1.2. CEL OPERACYJNY 1.2 Dogodne warunki dla rozwoju firm lokalnych

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
4. Liczba podmiotów zarejestrowanych w CEIDG na 100 osób	M	(1)	(1)	brak danych uniemożliwiający ocenę wskaźnika
5. Stosunek między liczbą firm nowo rejestrowanych a liczbą firm wyrejestrowanych w CEIDG	M	1,61	1,32	spadek wskaźnika (przy założeniu wzrostu)

⁽¹⁾ brak danych w CEIDG do wyliczenia wskaźnika

Wnioski:

- trudności w jednoznacznej ocenie poziomu realizacji celu ze względu na deficyt danych;
- spadający poziom „przeżywalności” firm;
- cel wymagający istotnego wzmocnienia realizacyjnego oraz określenia skuteczniejszego systemu pozyskiwania danych monitoringowych.

2.1.3. CEL OPERACYJNY 1.3 Wysoki poziom dostępności udogodnień umożliwiających podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, usuwanie barier w powrocie na rynek pracy oraz wzrastający poziom motywacji wewnętrznej mieszkańców w zakresie realizacji karier zawodowych.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
6. Liczba bezrobotnych w przedziałach wiekowych: do 30 roku życia, powyżej 30 roku życia, powyżej 50 roku życia na obszarze rewitalizacji				wskaźniki liczby bezrobotnych spadające w istotny sposób – zgodnie z pożądanymi zmianami zapisanymi w GPR
*do 30 roku życia	OR	864	471	wyraźny spadek wskaźnika (przy założeniu spadku)
*powyżej 30 roku życia	OR	1489	910	wyraźny spadek wskaźnika (przy założeniu spadku)
*powyżej 50 roku życia	OR	993	523	wyraźny spadek wskaźnika (przy założeniu spadku)
7. Bezrobocie w obszarach rewitalizacji według czasu pozostawania bez pracy				
- liczba osób pozostających bez pracy 12-24 mies	OR	580	262	wyraźny spadek wskaźnika (przy założeniu spadku)
liczba osób pozostających bez pracy pow. 24 mies	OR	935	397	wyraźny spadek wskaźnika (przy założeniu spadku)
8. Liczba osób dotkniętych bezrobociem długotrwałym kwalifikowanych przez Urząd Pracy jako tzw. profil III	OR	546	296	wyraźny spadek wskaźnika (przy założeniu spadku)
9.1 Stosunek liczby dzieci w wieku przedszkolnym do liczby miejsc w przedszkolach	OR	1,24	1,16	spadek wskaźnika (przy założeniu spadku) spowodowany jednak głównie czynnikami demograficznymi; utrzymywanie sytuacji gorszej niż w skali całego miasta

9.2 Stosunek liczby dzieci w wieku przedszkolnym do liczby miejsc w przedszkolach	M	1,02	0,89	poprawa wskaźnika do poziomu nie wymagającego działań o charakterze ilościowym (równoległy spadek liczby dzieci i wzrost liczby miejsc w przedszkolach)
---	---	------	------	---

Wnioski:

- wyraźna poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz poprawa sytuacji wszystkich grup wiekowych w tym zakresie,
- następuje zmniejszenie liczby osób pozostających bez zatrudnienia przez min. 12 miesięcy; jest to związane ze znacznym zmniejszeniem liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne; obserwowany jest pozytywny trend w zakresie struktury bezrobocia pod względem czasu pozostawania bez pracy, tj. spadek odsetka osób długotrwale bezrobotnych z 66,6% w roku 2016 do 55,4% w roku 2018; zakładać można wystąpienie analogicznych trendów w obszarze rewitalizacji;
- poprawa dostępności do miejsc w przedszkolach spowodowana spadkiem liczby dzieci zarówno w OR jak też w mieście (liczba dzieci w wieku przedszkolnym w OR: 2016 – 1359, 2018 – 1274; liczba dzieci w wieku przedszkolnym w M: 2016 – 4261, 2018 – 4129); w OR liczba miejsc w przedszkolach nie zmieniła się w istotny sposób (2016 – 1096, 2018 – 1095), zaś w mieście wyraźnie wzrosła (2016 – 4158, 2018 – 4633).

2.1.4. CEL OPERACYJNY 2.1 Ograniczona skala negatywnych zjawisk społecznych oraz wzrost dostępności do prorozwojowych usług publicznych.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
10. Liczba beneficjentów wszystkich rodzajów pomocy społecznej na 1 tys. mieszkańców	OR	131	66	spadek wskaźnika (zgodnie z założeniami w GPR)
11.1 Liczba osób pobierających zasiłki celowe na 1 tys. mieszkańców ⁽¹⁾	OR	34,8	22,1	spadek wskaźnika (zgodnie z założeniami w GPR)

11.2 Liczba osób pobierających zasiłki celowe na 1 tys. mieszkańców ⁽¹⁾	M	17,8	12,0	spadek wskaźnika (zgodnie z założeniami w GPR)
12.1 Liczba uczniów szkół podstawowych korzystających z dożywiania	OR	2454	737	spadek wskaźnika (zgodnie z założeniami w GPR)
12.2 Liczba uczniów szkół podstawowych korzystających z dożywiania	M	4685	1337	spadek wskaźnika (zgodnie z założeniami w GPR)

⁽¹⁾ konsultacje wskaźnika w trakcie opracowania raportu prowadzą do wniosku, że nie jest on niezbędną składową monitoringu; zasiłki celowe są przyznawane przede wszystkim na dofinansowanie zakupu opału, a ich wysokość jest zmienna i zależy od możliwości finansowych miasta; nie jest to więc wskaźnik, który opisywałby w istotny sposób negatywne zjawiska społeczne; ponadto, wygenerowanie wskaźnika jest trudne i czasochłonne; pełniejsze odzwierciedlenie sytuacji społecznej gwarantuje wskaźnik 10 "liczba beneficjentów wszystkich rodzajów pomocy społecznej" zarówno na terenie całego miasta jak i w obszarze rewitalizacji; w związku z tym, proponuje się rezygnację ze wskaźnika „liczba osób pobierających zasiłki celowe na 1 tys. mieszkańców” w kolejnych okresach monitorowania.

Wnioski:

- generalny spadek osób korzystających z różnych form pomocy społecznej;
- utrzymywanie się mniej korzystnej wskaźników w OR w stosunku do całego miasta;
- widoczna realizacja celu rewitalizacji.

2.1.5. CEL OPERACYJNY 2.2 Społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji dzielnic oraz oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców na rzecz wspólnoty lokalnej.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
13. Liczba projektów obywatelskich zgłaszanych przez mieszkańców rewitalizowanych dzielnic (np. do budżetu obywatelskiego miasta)	OR	17 - <i>budżet obywatelski</i>	32 <i>w tym: 0 - budżet obywatelski 5 - inicjatywy społeczne 27 - projekty zrealizowane w</i>	wzrost liczby projektów (przy założeniu wzrostu wskaźnika w GPR)

			ramach funduszu regrantingowego	
14. Liczba organizacji pozarządowych działających w dziedzinie kultury i spraw społecznych	OR	309 ⁽¹⁾	288 ⁽¹⁾	dostrzegalny spadek wartości wskaźnika (przy założeniu stabilizacji lub wzrostu)
15. Aktywność organizacji wyrażona wielkością dotacji udzielonych organizacjom na zadania w dziedzinie kultury	OR	255.500,00	145.650,00	wyraźny spadek wartości wskaźnika (przy założeniu wzrostu)
16. Liczba klubów sportowych i Uczniowskich Klubów Sportowych działających na rewitalizowanym obszarze	OR	6	6	stabilizacja wskaźnika (przy założeniu jego wzrostu lub stabilizacji)
17. Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	M	0	1	śladowy poziom realizacji wskaźnika (przy założeniu wzrostu)
18. Frekwencja w wyborach samorządowych	M	rok bez wyborów	I tura 43,90 II tura 35,26	brak punktu odniesienia – możliwość oceny w kolejnych okresach monitorowania

⁽¹⁾ W podanej liczbie uwzględniono: fundacje, stowarzyszenia zwykłe, stowarzyszenia rejestrowe. Nie uwzględniono uczniowskich Klubów Sportowych, klubów sportowych, których statuty nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej, rejestrowych stowarzyszeń kultury fizycznej. W 2018 r. nie uwzględniono również stowarzyszeń zwykłych, które nieprzerejestrowały się do nowej ewidencji prowadzonej przez Prezydenta na podstawie zmienionych przepisów prawnych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami takie podmioty, które nie dochowały tego obowiązku straciły swój "był prawny".

Wnioski:

- sytuacja w zakresie aktywności społecznej jest zróżnicowana a badane wskaźniki nie określają w jednoznaczny sposób realizacji postawionego celu;
- rośnie liczba projektów obywatelskich na OR; potwierdza to skuteczność kierowanych do mieszkańców narzędzi w zakresie animowania aktywności lokalnej;
- spada wielkość środków pozyskiwanych przez organizacje na zadania z dziedziny kultury; biorąc pod uwagę dystans jaki w zakresie kulturowym mają do nadrobienia

społeczności lokalne z OR (w szczególności postawy, które mogą być kształtowane przez przedsięwzięcia kulturalne) należy temu zjawisku przeciwdziałać w przyszłości;

- stabilizacja ilościowa klubów sportowych i Uczniowskich Klubów Sportowych działających na rewitalizowanym obszarze;
- praktyczny brak realizacji rozwoju przedsiębiorczości społecznej i jej znaczenia na rynku pracy; jest to kierunek działania, który powinien zostać wyraźnie wzmocniony w kolejnych okresach wdrażania GPR;
- aktywność obywatelska mierzona frekwencją wyborczą to wskaźnik, którego wykorzystanie będzie możliwe w następnych latach wraz z przeprowadzaniem kolejnych wyborów.

2.1.6. CEL OPERACYJNY 3.1 Odpowiadająca współczesnym standardom cywilizacyjnym jakość zabudowy na obszarach rewitalizowanych oraz wzrost odpowiedzialności mieszkańców za komunalny zasób mieszkaniowy.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
19. Liczba zmodernizowanych budynków mieszkalnych	OR	0 ⁽¹⁾	0 ⁽¹⁾	wskaźnik nie jest realizowany [w bieżącym okresie sprawozdawczym uruchomiono projekty, które zostaną sfinalizowane w kolejnych okresach wdrażania] (zakładany wzrost wskaźnika)
20. Ilość zlikwidowanych źródeł niskiej emisji	OR	<i>zmiany systemów grzewczych na proekologiczne w OR w ciągu całego roku:</i> 166	<i>zmiany systemów grzewczych na proekologiczne w OR:</i> w latach 2017 – 2018 309	wzrost wskaźnika (zakładany wzrost wskaźnika)
21. Odsetek należących do gminy budynków według	OR	zgodnie z danymi z GPR (s. 85)	stany techniczne budynków w zarządzie	zróżnicowanie stanu budynków: wzrost budynków w stanie dobrym

szacowanego stanu technicznego budynków (szacowany w pięciostopniowej skali: postulowany spadek dla zasobów w złym stanie technicznym, wzrost dla zasobów w dobrym stanie technicznym), ⁽²⁾		bardzo dobry 5 dobry 12 zadowolający 526 zły 92 bardzo zły 43	Bytomskich Mieszkań: bardzo dobry 4 dobry 207 zadowolający 297 zły 169 bardzo zły 34	przy utrzymującym się znaczącym odsetku budynków w złym lub bardzo złym stanie (zakładany wzrost obiektów w stanie zadowolającym i lepszym)
22. Średnie zadłużenie w lokalach w zasobie mieszkaniowym gminy z przyznanymi zasiłkami celowymi ⁽³⁾	OR	17 136,19 zł [870 osób]	19 533,14 zł [545 osób]	średnie zadłużenie wyraźnie wzrosło; pozytywnym faktem jest spadek liczby osób zadłużonych

⁽¹⁾ przy założeniu, że za modernizację przyjmie się: podłączenie nieruchomości do sieci ciepłowniczej, generalny remont budynku lub prace termo modernizacyjne,

⁽²⁾ z uwagi na odmienne podejście do kryteriów oceny i klasyfikacji technicznej stanu zużycia technicznego elementów budynku wykonawców wykonujących przeglądy techniczne budynków, struktura klasyfikacyjna w stosunku do dwóch granicznych dat tj. 2016 i 2018 jest różna – brak standaryzacji; w kolejnych okresach różnice w ocenie standardu będą się utrzymywać; należy rozważyć usunięcie lub zastąpienie wskaźnika.

⁽³⁾ wskaźnik dotyczący "średniego zadłużenia w lokalach w zasobie mieszkaniowym gminy z przyznanymi zasiłkami celowymi" jest trudny do jednoznacznej oceny; nie jest bowiem możliwe pozyskanie składowych wskaźnika dla tego samego momentu - stan zadłużenia liczony jest na konkretny dzień, zaś przyznane/wypłacone zasiłki celowe ujmowane są w wyznaczonym z góry okresie, np. rocznym; wydaje się, że wystarczające jest badanie średniego zadłużenia w lokalach ogólnie, gdyż fakt posiadania zadłużonego mieszkania nie zawsze wynika z trudnej sytuacji finansowej jego najemcy.

Wnioski:

- nie odnotowano w OR zakończonych w okresie sprawozdawczym kompleksowych modernizacji budynków mieszkalnych – przedsięwzięcia rewitalizacyjne określone w GPR, w zakresie modernizacji budynków mieszkalnych zostaną w większości zrealizowane i wykazane w kolejnym okresie sprawozdawczym, w 2018 r. rozpoczęto realizację przedsięwzięć, wybrano projekty do dofinansowania, podpisano umowy;
- w latach 2017-2018 wzrosła liczba przedsięwzięć związanych ze zmianą systemów grzewczych na proekologiczne względem roku 2016 (co można uznać za realizację wskaźnika ilość zlikwidowanych źródeł niskiej emisji);
- niejednoznaczna jest ocena wskaźników dotyczących zadłużenia w lokalach w zasobie mieszkaniowym gminy; co prawda średnia wartość zadłużenia wzrosła, ale liczba osób zadłużonych wyraźnie spadła; można wnioskować, że osoby o niższym zadłużeniu poradziły sobie z problemem; w grupie osób zadłużonych pozostały te z wyższym poziomie zadłużenia; wskazuje to na pogarszającą się sytuację osób w najtrudniejszym położeniu.

2.1.7. CEL OPERACYJNY 3.2 Partnerstwo władz miasta i społeczności lokalnych w podnoszeniu jakości i ochronie walorów przestrzeni publicznych.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
23. Udział powierzchni terenów zielonych na obszarze rewitalizacji	OR	<p><i>pow. terenów zielonych (łąki + zadrzewienia + trawniki + tereny sportu i rekreacji + parki + ogródki działkowe + las nieokreślony + inne): 586 ha</i></p> <p><i>pow. obszaru rewitalizacji 828 ha (zgodnie z GPR)</i></p>	<p><i>pow. terenów zielonych (łąki + zadrzewienie + trawniki + tereny sportu i rekreacji + parki + ogródki działkowe + las nieokreślony + inne): 586 ha</i></p> <p><i>pow. obszaru rewitalizacji 828 ha (zgodnie z GPR)</i></p>	brak zmian wskaźnika

Wnioski:

- w ramach wskaźnika nie odnotowano zmian ilościowych; w okresie sprawozdawczym było realizowanych szereg projektów podwyższających jakość terenów zielonych; skutkiem tego stało się nadanie tym terenom nowych, pełniejszych funkcji przyrodniczych lub rekreacyjnych; rezultatem podejmowanych działań jest również faktyczne uaktywnienie terenów, które tylko nominalnie były terenami zielonymi, a faktycznie były terenami nieużytkowanymi lub terenami o bardzo niskiej atrakcyjności.

2.1.8. CEL OPERACYJNY 3.3 Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców wzmocniony przez dobre relacje międzysąsiedzkie i odpowiedzialność mieszkańców za innych członków społeczności lokalnej.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
24. Liczba przestępstw ogółem na 10 tys. mieszkańców	OR	115,0	102,7	wartość wskaźnika – zgodnie z założeniami GPR spada; wskaźnik aktualny do dalszego osiągnięcia ze względu na gorszą sytuację OR w stosunku do całego miasta
24. Liczba przestępstw ogółem na 10 tys. mieszkańców	M	68,7	60,6	
25. Liczba czynów karalnych osób niepełnoletnich	OR	b. d.	b. d.	brak możliwości oceny wskaźnika na OR; poprawa sytuacji w mieście
25. Liczba czynów karalnych osób niepełnoletnich	M	1080	976	
26. Liczba przypadków przemocy w rodzinie na 10 tys. mieszkańców	OR	b. d.	b. d.	brak możliwości oceny wskaźnika na OR; poprawa sytuacji w mieście
26. Liczba przypadków przemocy w rodzinie na 10 tys. mieszkańców	M	1,0	0,99 ⁽¹⁾	

⁽¹⁾ wartość określona na podstawie liczby założonych niebieskich kart

Wnioski:

- pozytywne zmiany w zakresie bezpieczeństwa w mieście; utrzymująca się wyższa liczba przestępstw na OR w stosunku do całego miasta.

2.1.9. CEL OPERACYJNY 4.1 Zrekrutowane tereny przemysłowe przygotowane na przyjęcie nowych funkcji ważnych dla poprawy sytuacji społecznej i rozwoju rynku pracy.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
27. Powierzchnia terenów inwestycyjnych utworzonych w oparciu o tereny rekultywowane	OR	17,05 ha	17,05 ha	brak zmian
28. Liczba przedsiębiorstw podejmujących działalność na zrekrutowanych terenach przeznaczonych na cele inwestycyjne	OR	0	1	niewielka pozytywna zmiana ilościowa

Wnioski:

- ograniczone tempo powstawania terenów inwestycyjnych w oparciu o tereny rekultywowane;
- śladowe zmiany w liczbie przedsiębiorstw podejmujących działalność na zrekrutowanych terenach przeznaczonych na cele inwestycyjne;
- cel wymagający zintensyfikowania działań wdrożeniowych.

2.1.10. CEL OPERACYJNY 4.2 Przywrócona wartość obiektów historycznych, kulturowych, krajobrazowo-przyrodniczych, przyczyniająca się do wzmocnienia tożsamości społeczności lokalnych.

Wskaźniki realizacji celów GPR	wartość wskaźnika dla: – obszaru rewitalizacji (OR) – MIASTA (M)	wartość wskaźnika stan na 12.2016	wartość wskaźnika stan na 12.2018	uwagi / ocena zgodności zmiany wskaźnika w stosunku do zamierzeń w GPR
29. Powierzchnia obszarów/ siedlisk, dla których zatrzymano proces utraty bioróżnorodności biologicznej lub odtworzono i wzbogacono zasoby przyrody	OR	0	8,17 ha	znaczący poziom realizacji wskaźnika (zakładany wzrost w GPR)
30. Powierzchnia zrekrutowanych terenów	OR	0 ⁽¹⁾	0 ⁽¹⁾	brak realizacji wskaźnika (zakładany wzrost w GPR)
31. Powierzchnia obiektów, które zostały przystosowane do	OR	0 ⁽¹⁾	0 ⁽¹⁾	brak realizacji wskaźnika

pełnienia nowych funkcji kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych				(zakładany wzrost wskaźnika w horyzoncie 2018 r.)
32. Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	OR	1 ⁽²⁾	12 ⁽³⁾	wyraźny wzrost wskaźnika; wykorzystanie różnych źródeł na rzecz realizacji wskaźnika

⁽¹⁾ przedsięwzięcia w zakresie dostosowywania obiektów do nowych funkcji były w bieżącym okresie sprawozdawczym w trakcie realizacji i zostaną wykazane w kolejnym okresie sprawozdawczym

⁽²⁾ 2016 - „Remont i odbudowa fragmentu muru ogrodzeniowego cmentarza Mater Dolorosa w Bytomiu przy ul. Piekarskiej 71 (parafia Św. Trójcy)”

⁽³⁾ 2018: „Remont nawierzchni ścieżek cmentarnych na cmentarzu Mater Dolorosa w Bytomiu przy ul. Piekarskiej 71 (parafia Św. Trójcy)”; „Rewaloryzacja zespołu pałacowego Thiele-Winclerów zlokalizowanego w Parku Ludowym w Bytomiu-Miechowicach”; „Demontaż, unieszkodliwienie oraz zastąpienie wyrobów azbestowych materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia w budynkach stanowiących własność Gminy Bytom” budynki przy ul. Stalmacha 5 oraz Olszewskiego 15); „Renowacja zabytkowego kościoła św. Wojciecha w Bytomiu”; „Remont budynku kościoła p.w. Świętej Trójcy w Bytomiu”; „Prace renowacyjne przy kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia NMP w Bytomiu”; „Renowacja zabytkowego kościoła Św. Krzyża w Bytomiu”; „Konserwacja i zachowanie zabytkowego kościoła św. Małgorzaty w Bytomiu”; „Rewitalizacja społeczna poprzez kulturę kościoła Św. Jacka w Bytomiu”; „Zwiększenie atrakcyjności Opery Śląskiej i ochrona jej dziedzictwa kulturowego poprzez przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych”; „Zwiększenie atrakcyjności kulturalnej kościoła Św. Jacka w Bytomiu”

Wnioski:

- umiarkowana realizacja całego celu i osiągnięcia składowych wyrażonych wskaźnikami;
- skuteczne działania na rzecz ograniczania utraty bioróżnorodności;
- brak działań rekultywacyjnych zakończonych w okresie sprawozdawczym;
- widoczne działania na rzecz ochrony zabytków nieruchomych, w tym o dużej wartości dla dziedzictwa kulturowego miasta;
- brak działań zmierzających do przystosowania obiektów do nowych funkcji zakończonych w okresie sprawozdawczym.

2.2. Ewaluacja realizacji celów - hipotezy dotyczące wpływu podejmowanych działań rewitalizacyjnych na realne zmiany sytuacji obszarów.

Problemy rewitalizacyjne należą do problemów złożonych, wielowymiarowych, których rozwiązywanie wymaga synergicznych i wielopodmiotowych działań. Jednoznaczne powiązanie zmian analizowanych wskaźników z podejmowanymi aktywnościami nie jest do końca możliwe. Na sytuację w obszarze rewitalizacji wpływa w dużej mierze ogólna sytuacja w mieście oraz procesy w otoczeniu ponadlokalnym, także krajowym i globalnym. Stąd też, ewaluacja skuteczności działań rewitalizacyjnych musi być dokonywana z niezbędną ostrożnością a formułowane wnioski są raczej hipotezami opartymi na przesłankach badawczych.

Poniżej zaprezentowano podstawowy zbiór hipotez, który można sformułować na tle wykonanej analizy ilościowej:

Gospodarka, rynek pracy

- ogólna poprawa sytuacji na rynku pracy w skali kraju, regionu i miasta przekładająca się na poprawę sytuacji bezrobotnych w obszarze rewitalizacji,
- większe dostosowanie dostępnych kwalifikacji w relacji do potrzeb przedsiębiorców na skutek realizacji programów aktywizacji zawodowych,
- rosnąca skuteczność programów aktywizacyjnych w różnych grupach wiekowych mogąca wynikać z większej wiary uczestników tych programów w znalezienie pracy,
- zmniejszające się przekonanie pracodawców, że pracowników o pożądanym kwalifikacjach można pozyskać w PUP,
- utrzymujące się trudności w generowaniu aktywności przedsiębiorczej mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- zmniejszająca się „przeżywalność” firm (nadwyżka firm likwidowanych nad powstającymi) mogąca wynikać z rosnącej atrakcyjności lokalnego i regionalnego rynku pracy (likwidacja firm na rzecz podejmowania pracy najemnej),

Sfera społeczna

- spadające zapotrzebowanie na ilościowe rozwijanie infrastruktury przedszkolnej (ze względów demograficznych oraz rosnącego nasycenia w tę infrastrukturę),
- poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców obniżająca zapotrzebowanie na różne formy pomocy społecznej,
- spadająca liczba mieszkańców (z przyznanymi zasiłkami celowymi) z zadłużeniem w lokalach w zasobie mieszkaniowym gminy przy równoczesnym wzroście przeciętnego zadłużenia – świadczy to postępującej polaryzacji ekonomicznej i petryfikacji grupy osób w trudnej sytuacji materialnej,
- utrzymywanie się znaczącej grupy mieszkańców uzależnionych od pomocy społecznej, biernych, przejawiających postawy „wyuczonej bezradności” (wniosek z badań ankietowych), trudności w aktywizacji tych osób, ograniczona liczba dostępnych instrumentów,

- duża skuteczność działań aktywizujących mieszkańców,
- przesunięcie aktywności organizacji pozarządowych z działań kulturalnych na inne, co może być w dłuższym horyzoncie niekorzystne (aktywność kulturalna jest fundamentem kształtowania kompetencji „miękkich” wspierających kształtowanie pozytywnych postaw społecznych i ekonomicznych),
- niski poziom skuteczności działań wspierających przedsiębiorczość społeczną, który może być spowodowany brakiem odpowiednich instrumentów wsparcia, jak również niskim poziomem zrozumienia istoty i znaczenia przedsiębiorczości społecznej,

Przestrzeń, środowisko, budynki mieszkalne i infrastruktura

- wzrost skali działań zmniejszających niską emisję, aczkolwiek nie przynoszący jeszcze oczekiwanych zmian w jakości powietrza (wnioski z ankiet) – głównie z powodu postaw niektórych mieszkańców,
- początkowa faza działań kompleksowo modernizujących budynki mieszkalne – oczekiwana poprawa stanu budynków mieszkalnych w kolejnych horyzontach wdrażanego GPR; ze względu na różne kryteria stosowane do oceny stanu budynków wskazane byłoby ustalenie jednolitych standardów umożliwiających badanie realnych zmian w tym zakresie;
- brak widocznych skutków w rekultywacji terenów,
- niska skuteczność aktywizacji gospodarczej na terenach rekultywowanych, w tym brak tworzenia kolejnych terenów inwestycyjnych,
- widoczne działania w zakresie przywracania wartości przyrodniczych lub zatrzymania procesu utraty bioróżnorodności (powierzchnie, na których zrealizowano działania tego typu) wymagające intensyfikacji ze względu na skalę potrzeb,
- dostrzegalne wysiłki związane z ochroną zabytków, w tym o dużym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego miasta (podobnie jak w przypadku dziedzictwa przyrodniczego działania wymagają dalszej intensyfikacji ze względu na skalę potrzeb miasta).

Bezpieczeństwo

- wzrost poziomu bezpieczeństwa w mieście i obszarze rewitalizacji wyrażony wskaźnikami przestępczości,
- spadek przestępczości osób niepełnoletnich w skali miasta, trudny do oceny w skali OR,
- niskie możliwości oceny relacji między spadkiem przestępczości a realizowanymi działaniami rewitalizacyjnymi.

3. Zmiany sytuacji w podobszarach rewitalizacji.

Dla oceny sytuacji w podobszarach rewitalizacji wykorzystano badanie ankietowe, którego uczestnikami byli przedstawiciele instytucji i organizacji zajmujących się działaniami rewitalizacyjnymi, w tym społecznymi, przestrzennymi, kulturalnymi i gospodarczymi. W badaniu wzięło udział ok. 50 podmiotów, odpowiedzi udzieliło 30 respondentów.

Ankieta objęła następujące zagadnienia:

- źródła informacji na temat rewitalizacji,
- pozytywne i negatywne zmiany sytuacji w podobszarach rewitalizacji,
- miejskie i ponadlokalne uwarunkowania procesu rewitalizacji,
- projekty rewitalizacji potencjalnie wzbogacające GPR,
- źródła danych do monitoringu wdrażania GPR.

Źródła informacji na temat rewitalizacji

Powszechnym źródłem informacji o procesach rewitalizacji są strony internetowe miasta. Praktycznie wszyscy respondenci wskazywali na użyteczność tego źródła. Niewiele mniej wskazań uzyskały media lokalne oraz raporty UM. Jako cenne źródło informacji wskazywano także informacje od podmiotów realizujących projekty, a w dalszej kolejności własne informacje. Te ostatnie obejmują własne źródła danych, obserwacje własne, a także informacje od znajomych.

Z udzielonych odpowiedzi nie wynika, żeby respondenci uważali, że są niedoinformowani na temat rewitalizacji. Część respondentów zaznaczała jednak, że nie czuje się w pełni kompetentna do wypełnienia ankiety. Warto też zaznaczyć, że większa część respondentów nie korzystała w szerszy sposób z możliwości wprowadzania własnych odpowiedzi ograniczając się przede wszystkim do zaznaczania odpowiedzi do wyboru z zamieszczonej w formularzu listy.

Pozytywne i negatywne zmiany sytuacji w podobszarach rewitalizacji

Respondenci dostrzegają szereg pozytywnych zmian zachodzących w podobszarach rewitalizacji. W najsilniejszym stopniu zmiany te dostrzegane są w zakresie **sytuacji na rynku** pracy. Dostrzegalny jest spadek liczby osób bezrobotnych oraz stopy bezrobocia. Spostrzeżenia te pokrywają się z analizowanymi w ilościowych wskaźnikach ujętych w monitoringu.

Zmiany pozytywne na rynku pracy dostrzega się tak w obszarze rewitalizacji, jak też w całym mieście. Szczególnie wyraźne zmiany polegające na wzroście zatrudnienia dostrzegano w obszarach: Śródmieście, Śródmieście Północ, Rozbark.

Jako przyczyny pozytywnych procesów na rynku pracy wskazywano:

- generalne zmiany na rynku pracy – zarówno w mieście, jak też w skali ponadlokalnej,
- zwiększony udział w projektach przygotowujących do aktywnego poszukiwania pracy i wzmacniających szanse na uzyskanie zatrudnienia (Rozbark, Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód, Śródmieście).

Niektórzy respondenci zwracali uwagę na wielość czynników decydujących o sytuacji na rynku pracy, wykraczających poza sytuację w mieście oraz podejmowane działania rewitalizacyjne, a także na ograniczoną skalę zmian na rynku pracy w obszarze rewitalizacji.

Drugie w kolejności wskazanie na liście pozytywnych procesów i zjawisk dotyczyło **aktywności społecznej**; w szczególności dotyczy to Bobrka i Śródmieścia. Pobudzanie aktywności społecznej odbywało się m. in. dzięki udziałowi klientów w projektach realizowanych zarówno przez MOPR jak i inne podmioty (Rozbark, Śródmieście Północ, Śródmieście, Śródmieście Zachód, Bobrek).

Następną pozycję zajęły pozytywne **zmiany ekologiczne**. Wskazano na takie zjawiska jak:

- rewitalizacja Zespołu Przyrodniczo - Krajobrazowego „Żabie Doły”,
- zwrócenie uwagi władz lokalnych i społeczeństwa na zagadnienia ekologiczne dzięki nagłośnieniu problemu nielegalnego składowania odpadów (Bobrek),
- likwidacja pieców węglowych (Śródmieście Zachód, Śródmieście).

Niewiele mniej odpowiedzi uzyskały zmiany dotyczące **ładu przestrzennego**; jako obszar pozytywnych zmian wskazywano Rozbark, Śródmieście, Bobrek. Kategorię zmian przestrzennych można rozpatrywać wraz z kategorią zmian ekologicznych. Część respondentów uznawała rewitalizację „Żabich Dołów” za działania proekologiczne, inni zaś za działania w zakresie ładu przestrzennego i kształtowania funkcji rekreacyjnych.

Mniejsza liczba wskazań dotyczyła pozytywnych zmian związanych z **ograniczeniem degradacji społecznej** (Rozbark, Śródmieście / cały OR), **ograniczeniem ubóstwa** (także Rozbark, Śródmieście / cały OR), **bezpieczeństwa** (Rozbark). W tym ostatnim kontekście wskazywano na poprawę bezpieczeństwa w miejscach, gdzie zamontowano oświetlenie lub podjęto różne formy działań na rzecz pilnowania swojego terenu przez mieszkańców.

Można uznać, że prowadzone działania rewitalizacyjne przynoszą zróżnicowane, ale jednak wielowymiarowe skutki w każdym z niezbędnych wymiarów procesu rewitalizacji.

Wśród zjawisk występujących w obszarze rewitalizacji świadczących o przełamaniu kryzysu i likwidacji patologii w pierwszym rzędzie wskazywano na **wzrost aktywności społecznej mieszkańców**. Wzrost ten jest związany przede wszystkim z realizacją konkretnych przedsięwzięć:

- działania środowiskowe oferowane w projektach MOPR (Rozbark, Śródmieście Północ, Śródmieście, Śródmieście Zachód, Bobrek), dzięki którym następuje podstawowa integracja społeczna,
- projekt pn. „Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców Rozbarku”, w wyniku którego spodziewany jest dalszy wzrost aktywności społecznej.

Obszarami widocznego wzrostu aktywności społecznej są przede wszystkim Śródmieście i Rozbark.

Podobną – wysoką – ocenę uzyskały **wspólne działania mieszkańców na rzecz swojego miejsca zamieszkania**. Miejscami, gdzie takie działania są szczególnie dostrzegalne są: Bobrek, Śródmieście Północ, Śródmieście, Śródmieście Zachód, Rozbark. Wśród przejawów takich aktywności można wymienić prace przy rozbiórce pustostanów na terenie miejsca zamieszkania, czy też inicjatywy społeczne, np. przy ul. Żeromskiego 20 i ul. Smolenia;

w szerszym zakresie powinny pojawić się takie efekty w wyniku realizacji projektu „Stworzenie przyjemnych i bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców Rozbarku”.

Symptodem przełamywania kryzysu jest w pewnym stopniu **powiększenie terenów zielonych**; w szczególności wskazywano powstanie zielonych terenów rekreacyjnych (Rozbark), uatrakcyjnienie terenów „Żabie Doły”, działania w parkach miejskich.

Podobną liczbę wskazań uzyskał wzrost aktywności zawodowej mieszkańców. Świadectwem tego są:

- większa liczba osób aktywnych zawodowo (osoby biorące udział w programach aktywizacji zawodowych) - udział w projektach podnoszących kwalifikacje zawodowe i kompetencje, a w konsekwencji wejście klienta na rynek pracy (Śródmieście Zachód, Śródmieście Północ, Śródmieście, Rozbark),
- wzrost zatrudnienia dzięki projektom aktywizacyjnym realizowanym przez MOPR i PUP.

Zjawisko jest widoczne w jakimś zakresie w całym OR.

Inne propozycje w ankiecie uzyskały mniejszą liczbę wskazań. Dotyczy to **wzrostu liczby podmiotów gospodarczych zapewniających miejsca pracy, spadku uzależnienia od pomocy społecznej, ograniczenia wandalizmu, poprawy czystości powietrza**.

W przypadku oceny zjawisk negatywnych na OR występowało większe zrównoważenie odpowiedzi. Część z odpowiedzi stoi w sprzeczności z odpowiedziami odnoszącymi się do zjawisk pozytywnych. Jest to najczęściej sprzeczność pozorna (do pewnego stopnia) ponieważ dotyczy innych szczegółowych aspektów w ramach pewnego wymiaru rewitalizacji.

Wśród problemów, które uległy spotęgowaniu na pierwszy plan wybijają się **problemy ekologiczne**:

- brak świadomości społecznej na temat konieczności stosowania odpowiedniego opału, palenie w piecach śmieciami (Rozbark, Śródmieście, Śródmieście Północ, Bobrek), brak działań zmierzających do poprawy jakości powietrza poprzez zmianę ogrzewania z pieców na inne formy,
- nielegalne wysypiska śmieci (Bobrek),
- uciążliwość m.in. zapachowa dot. prowadzenia działalności w zakresie przetwarzania odpadów w rejonie ul. Pasteura.

Na drugiej pozycji uplasowały się **problemy dotyczące ład przestrzennego**:

- postępujące niszczenie budynków mieszkalnych (Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód, Śródmieście),
- braki w zagospodarowaniu terenu,
- termomodernizacje elewacji otulinami zewnętrznymi niszcząca zabytki, kolorystyka niezwiązana z architekturą obiektu,
- bariery architektoniczne.

Znacznie rzadziej wskazywano na inne problemy:

- **problemy na rynku pracy**:
 - niska motywacja osób bezrobotnych do podejmowania działań aktywizacyjnych,

- pogłębiające się luka kompetencyjna, tj. niedopasowanie kwalifikacji/kompetencji oczekiwanych przez pracodawców w porównaniu z wykształceniem/kwalifikacjami/kompetencjami osób bezrobotnych,
- niechęć do podjęcia pracy z uwagi na duże zadłużenia alimentacyjne i zajęcia komornicze,
- trudności w utrzymaniu zatrudnienia,
- brak ofert pracy po odbytych kursach zawodowych;
- **ubóstwo** (Bobrek, Kolonia Zgorzelec);
- **problemy bezpieczeństwa** - pogorszenie się bezpieczeństwa w aspekcie warunków mieszkaniowych: zły stan techniczny budynków, odpadające gzymsy, spadające cegły, klatki schodowe zrujnowane, niebezpieczne schody, brak balustrad (prowizorki napraw), brak okien (Rozbark, Bobrek, Śródmieście), ale także ciągle stosunkowo niskie poczucie bezpieczeństwa;
- **problemy aktywności społecznej** - małe zaangażowanie społeczne w poprawę sytuacji miasta, w tym wynikające ze zbyt słabej dostępności do informacji na temat rewitalizacji.

Wśród innych problemów wskazano:

- nowy rodzaj klienta pomocy społecznej – niezainteresowany jakimkolwiek działaniem wymagającym aktywności własnej;
- brak dostatecznej komunikacji miejskiej, brak chodnika, brak sklepu, brak kotłowni gazowej (Zgorzelec);
- wzmożone zjawisko eksmisji osób z zadłużonych mieszkań, co powoduje wyraźny wzrost zagrożenia bezdomnością licznej grupy mieszkańców miasta; jednocześnie, z uwagi na zapełnienie noclegowni oraz ogrzewalni w mieście brakuje odpowiedniego zaplecza, aby móc wspierać ludzi znajdujących się w tej sytuacji;
- wyludnianie się miasta - problem postrzegania miasta jako nieatrakcyjnego miejsca zamieszkania i spędzania czasu;
- problemy dot. skutecznego przeprowadzania postępowań o udzielanie zamówień publicznych , tj.: brak ofert (w szczególności dot. robót budowlanych i dostaw dot. pomocy dydaktycznych), a w przypadku złożenia ofert (często jednej) oferty te znacznie przekraczają możliwości finansowe Zamawiającego, co powoduje konieczność unieważniania postępowań; konieczność kilkukrotnego przeprowadzania postępowań z uwagi na powyżej wymienione problemy, znacznie wydłuża okres faktycznego udzielenia zamówienia i jego realizacji; skumulowanie analogicznych postępowań u wielu Zamawiających powoduje wyczerpanie możliwości rynkowych – dot. np. dostaw pomocy dydaktycznych –wykonawcy nie są w stanie zrealizować zamówień w wymaganych terminach w związku z tym nie składają ofert lub nie przystępują do negocjacji.

Respondenci wskazali na szereg nowych (szczegółowych) problemów wymagających podejścia rewitalizacyjnego. Propozycje zostały uporządkowane i przedstawione w poniższej tabeli.

Nowy problem rewitalizacyjny	Obszary rewitalizacji, na których problem się pojawił	Grupy społeczne dotknięte przez nowy problem
Problemy ekologiczne, nielegalne składowanie odpadów / wysypiska śmieci, brak segregacji śmieci, niski poziom wiedzy i świadomości na temat rewitalizacji	Bobrek, Śródmieście	Mieszkańcy dzielnicy Bobrek, Wszyscy mieszkańcy
Problemy przestrzenne: zaniedbane tereny zielone, brud w przestrzeniach publicznych	wszystkie	wszystkie
Brak spójności wizualno-estetycznej w obrębie tej samej ulicy	brak wskazania	brak wskazania
Wzrost liczby osób bezdomnych ponad aktualne możliwości noclegowni i ogrzewalni.	Rozbark, Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód, Śródmieście, Bobrek	Dłużnicy mieszkań komunalnych zagrożeni eksmisją, osoby bezdomne
Brak osób chętnych do pracy	Rozbark, Śródmieście	Osoby z niskim wykształceniem
Projekty miękkie kierowane są prawie wyłącznie do grup wykluczonych		Grupy aktywne zawodowo (brak dostępu do projektów miękkich)
Brak wystarczającej liczby podmiotów gospodarczych	Śródmieście	
Transport – przeciągające się remonty, zwłaszcza ul. Katowicka	Centrum	Osoby starsze
Bezradność wobec nowych technologii, usług, produktów	wszystkie	50+
Brak usług specjalistycznych dla seniorów	Rozbark, Śródmieście	seniorzy
Brak dostępu do poradnictwa prawnego	Rozbark, Śródmieście	Grupy defaworyzowane
Brak grup samopomocowych	Rozbark, Śródmieście	Grupy defaworyzowane
Wzrost zachorowań na choroby psychiczne wśród dzieci i młodzieży po użyciu substancji psychoaktywnych	Rozbark, Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód, Śródmieście, Bobrek	Dzieci i młodzież
Niedostosowanie struktury interwencji projektowej do zastanej sytuacji w obszarze (powielające się projekty, zbyt mała grupa docelowa, co skutkuje podbieraniem sobie klientów)	OR	Osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem
Skupienie się na grupach wykluczonych kosztem innych osób włączonych społecznie, funkcjonujących w obszarze (wzrastające poczucie niesprawiedliwości – wszystko dla wykluczonych, mało dla pracujących)	OR	Osoby włączone społecznie

Wśród zjawisk obserwowanych w podobszarach rewitalizacji świadczących o intensyfikacji kryzysu najczęściej wskazywano **pogorszenie czystości powietrza**. Wskazanie to argumentowano – podobnie jak w pytaniu wcześniejszym – brakiem świadomości społecznej na temat konieczności stosowania odpowiedniego opału, niechęcią do zmiany przyzwyczajeń w tym zakresie, ograniczeniami finansowymi, a także wysypiskami śmieci. Zasadniczo dotyczy to wszystkich obszarów, a w szczególności Rozbarku, Śródmieścia Północ, Śródmieścia, Śródmieścia Zachód, Bobrka.

Kolejne zjawiska świadczące o intensyfikacji kryzysu to wzrost uzależnienia od pomocy społecznej i wiążący się z tym spadek aktywności zawodowej mieszkańców, w tym:

- spadek aktywności spowodowany uzależnieniem od świadczeń pomocy społecznej, programem 500+, problemami zdrowotnymi, opieką nad osobą zależną, niechęcią do podejmowania aktywności zawodowej, uzależnieniami,
- spadek aktywności wśród kobiet wychowujących dzieci oraz dłużników alimentacyjnych (Bobrek, Śródmieście),
- brak myślenia perspektywicznego niektórych mieszkańców, wiązanie przyszłości z systemem pomocy społecznej,
- spadek aktywności zawodowej kobiet (Rozbark, Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód, Śródmieście, Bobrek).

Widoczne jest także zaniedbanie przez mieszkańców swojego miejsca zamieszkania - brak dbałości o czystość i porządek w miejscu zamieszkania, niechęć do zmiany nawyków np. w kontekście segregacji śmieci (Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód, Śródmieście, Rozbark, Bobrek).

Po kilka odpowiedzi uzyskały zjawiska dotyczące wzrostu wandalizmu, degradacji terenów zielonych (Bobrek), spadku aktywności społecznej mieszkańców (mała wiedza na temat korzyści z procesu rewitalizacji).

Miejskie i ponadlokalne uwarunkowania procesu rewitalizacji

Korzystny obraz uwarunkowań rewitalizacji wyłania się z odpowiedzi na pytanie o zjawiska mające miejsce w Bytomiu, które pojawiły się w ostatnim czasie i wspierają proces rewitalizacji. Większość możliwości wskazanych w ankiecie została wybrana przez respondentów. Za wiodące uwarunkowania miejskie wspierające rewitalizację uznano (w kolejności wskazań):

- aktywność organizacji pozarządowych, parafii, grup mieszkańców (Bobrek, Śródmieście, Rozbark),
- realizacja lokalnych programów, strategii, planów itp. - liczne programy aktywizacji zawodowej nakierowane na osoby pozostające bez pracy, uchwalenie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021, sukcesywne uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie nowego mpzp dla obszaru Śródmieścia; na pierwszy plan wysuwa się w tym aspekcie przede wszystkim realne wdrażanie GPR,
- działania miękkie – edukacyjne, kulturalne, społeczne - projekty społeczne MOPR (Rozbark, Śródmieście, Śródmieście Północ), udział tzw. pedagogów ulicy przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu (Rozbark, Bobrek),

- działania na rzecz poprawy jakości przestrzeni - instalowanie zamykanych bram chroniących podwórka przed dewastacją, uchwalenie nowych planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego, przystąpienie do prac nad projektem uchwały ustalającej „Zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń” (Uchwała krajobrazowa),
- mechanizmy dofinansowania przedsięwzięć, które w ostatnim czasie wdrożono w mieście (np. Fundusz Regrantingowy oraz inicjatywy lokalne) [sugerowane utrzymanie podobnego mechanizmu, ale w uproszczonej formie, aby lokalne grupy były w stanie samodzielnie zawnioskować i rozliczyć przyznane pieniądze],
- nowe projekty społeczne adresowane do grup defaworyzowanych.

Nieco rzadziej wybieranymi odpowiedziami były:

- działania proekologiczne,
- inwestycje infrastrukturalne (modernizacja torowiska tramwajowego, remonty i adaptacje pojedynczych kamienic - Rozbark, Śródmieście, Śródmieście Północ).

W ramach ankiety analizie poddano również uwarunkowania w otoczeniu wpływające na proces rewitalizacji Bytomia. W poniższej tabeli dokonano zestawienia uzyskanych odpowiedzi wg liczebności uzyskanych odpowiedzi.

Zjawiska pozytywne w otoczeniu, wspierające rewitalizację	Zjawiska negatywne w otoczeniu, utrudniające rewitalizację
<ul style="list-style-type: none"> ▪ programy i projekty na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, ▪ dostępność środków na rewitalizację, <p>w mniejszym zakresie wskazywano:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ programy ekologiczne, ▪ inwestycje infrastrukturalne o charakterze ponadlokalnym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ instrumenty polityki społecznej utrwalające bierność i roszczeniowość (rozbudowana sfera programów socjalnych, która może działać demotywująco na niektóre grupy społeczne), ▪ rozwiązania prawne utrudniające rewitalizację: <ul style="list-style-type: none"> – przedłużone terminy uzyskiwania pozwoleń, – brak możliwości prowadzenia inwestycji na terenach nie będących własnością miasta brak ciągłości inwestycji prowadzonej na większym obszarze, konieczność przejmowania gruntów itp., – zmiana GPR wymagająca dużego „marginesu czasowego”, ▪ niedostosowanie struktury interwencji projektowej do zastanej sytuacji w obszarze (powielające się projekty, zbyt mała grupa docelowa, co skutkuje podbieraniem sobie klientów), ▪ wzrost cen na rynku usług i materiałów budowlanych utrudniające realizację zaplanowanych wcześniej działań inwestycyjnych, ▪ brak zainteresowania wśród wykonawców realizacją inwestycji w ramach obszaru

	<p>rewitalizacji skutkujące koniecznością powtarzania przetargów i opóźnieniach w udostępnianiu infrastruktury niezbędnej do realizacji działań „miękkich” (nieinwestycyjnych),</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ postępująca depopulacja w obszarze, ▪ ukierunkowanie interwencji na grupy wykluczone, kosztem osób w lepszej sytuacji – skupienie się wyłącznie na osobach defaworyzowanych utrudnia i ogranicza skuteczność podejmowanych działań, m.in. w zakresie integracji społecznej lub budowania wspólnej tożsamości, ▪ skomplikowana i długotrwała procedura aktualizacji podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, utrudniająca efektywne dostosowywanie projektów do szybko zmieniającej się sytuacji problemowej w obszarze rewitalizacji, ▪ ograniczenie środków na realizację istotnych zadań samorządu.
--	---

Projekty rewitalizacji potencjalnie wzbogacające GPR

Realizując ankietę poproszono respondentów o sformułowanie nowych projektów rewitalizacji (na tle wykonanej diagnozy). Powstała obszerna lista, którą przedstawiono w uporządkowany sposób w poniższej tabeli.

Projekt	Problem, na który projekt odpowiada	Grupa społeczna, którą projekt wspiera	Obszar rewitalizacji (lub inne miejsce w mieście), na którym projekt powinien być zrealizowany
Rynek pracy			
Nowe kwalifikacje dla osób pracujących	problem społeczny/ gospodarczy: ograniczone możliwości podniesienia kwalifikacji lub przekwalifikowania się przez osoby pracujące	osoby pracujące	Bobrek, Rozbark, Śródmieście
Integracja społeczna, czas wolny			
Infrastruktura sportowa i rekreacyjna dla społeczności	brak obiektów sportowo-rekreacyjnych ogólnodostępnych	społeczność lokalna	każda dzielnica
„Kopalnia zabaw i radości” – tworzenie miejsc przyjaznych dzieciom	problem społeczny: brak placu zabaw dla dzieci	społeczność lokalna	Rozbark

Rekreacja i kultura w dzielnicach	dostęp dla osób starszych i średniozamożnych do oferty spędzania czasu wolnego	osoby starsze i średniozamożne	dzielnice Bobrek i Karb
Projekty integracji i aktywizacji przez kulturę	integracja mieszkańców i podniesienie ich kompetencji w odbiorze kultury	mieszkańcy z obszaru rewitalizacji	Śródmieście Północ
Projekt aktywizacji seniorów i objęcia ich opieką specjalistyczną	Brak usług specjalistycznych dla seniorów	seniorzy	całe miasto
Walka z wykluczeniem			
Programy edukacyjno-społeczne	wykluczenie społeczne.	50+	cały obszar
Rozbudowane poradnictwo prawne dla grup defaworyzowanych	ograniczony dostęp do poradnictwa prawnego	grupy defaworyzowane	Rozbark, Śródmieście
Aktywizacja Romów	problem społeczny: bierność zawodowa, analfabetyzm	Romowie	Bobrek
Powstanie schroniska dla bezdomnych	problem społeczny – przeciwdziałanie bezdomności	osoby eksmitowane z mieszkań komunalnych z tytułu zadłużenia	cały obszar
Przestrzeń, mieszkalnictwo			
Promocja i edukacja w zakresie architektury, przestrzeni, dziedzictwa kulturowego miasta; promocja właściwego postępowania remontowego w obiektach o zabytkowych; tworzenie szlaków architektonicznych (modernizmu), publikacje, współpraca z jednostkami naukowymi oraz placówkami muzealnymi, stowarzyszeniami.	Zachowanie w stanie niepogorszonym dziedzictwa kulturowego miasta oraz zabytków dla przyszłych pokoleń . Rozbudzenie świadomości społecznej.	właściciele obiektów, zarządcy obiektów społeczność lokalna (projekty dedykowane wszystkim grupom wiekowym)	obszar całego miasta w szczególności Śródmieście
Rewitalizacja EC Szombierki	zachowanie niepowtarzalnego i wyjątkowego budynku industrialnego	mieszkańcy miasta i regionu	Szombierki

Rewitalizacja Szybu Krystyna	zachowanie niepowtarzalnego i wyjątkowego budynku industrialnego	mieszkańcy miasta i regionu	Szombierki
Projekt rewitalizacji obszaru z charakterystyczną śląską zabudową (familoki)	Zachowanie typowej śląskiej zabudowy, zapobieganie dalszej dewastacji dzielnicy, aktywizacja mieszkańców	mieszkańcy dzielnicy i miasta	Łagiewniki (głównie teren pomiędzy ul. Świetochłowską i ul. Armii Krajowej - z obustronną zabudową ulic)
Bytom na prestiżowej liście UNESCO	wizerunek miasta	społeczność miasta i regionu	obszar całego miasta
Remont mieszkań i elewacji budynków	problem infrastruktury	wszyscy mieszkańcy	Śródmieście, Rozbark
Likwidacja pustych oficyn będących w złym stanie technicznym	Realizacja 2 i 3 celu strategicznego GPR-u	mieszkańcy Bytomia	obszar REROŚ
Wsparcie finansowe wspólnot mieszkaniowych; . zagospodarowanie przestrzeni przy wspólnotach z udziałem mieszkańców (w tym projekty miękkie)	Realizacja 2 i 3 celu strategicznego GPR-u	mieszkańcy Bytomia	obszar REROŚ
Likwidacja barier architektonicznych	bariery w dostępie do przestrzeni	osoby starsze i niepełnosprawne	cały obszar
Projekt „4 łapy” - wybieg dla psów	Problem ekologiczny, społeczny: zanieczyszczenia terenów zielonych, brak miejsc do wyprowadzania psów.	społeczność lokalna	Rozbark
Projekty bezpośrednio oddziałujące na mieszkańców, tak aby „odczuli” proces rewitalizacji, np. przeniesienie toalet do mieszkań, zadbanie o przestrzenie przy budynkach, ich uprzątnięcie i zagospodarowanie zgodnie z potrzebami mieszkańców	Zidentyfikowane problemy w podobszarach rewitalizacji	Mieszkańcy	OR i pozostałe obszary zamieszkałe
Gospodarka			
Pozyskanie inwestorów w celu poszerzenia strefy ekonomicznej	problem gospodarczy/społeczny	osoby w wieku produkcyjnym	Śródmieście, Rozbark

Środowisko			
Wyposażenie obszaru rewitalizacji w sieć ciepowniczą	problem ekologii	wszyscy mieszkańcy	Śródmieście, Rozbark
Dofinansowanie wymiany ogrzewania na proekologiczne w domach i mieszkaniach prywatnych	jakość powietrza, eliminacja smogu, a tym samym wpływ na polepszenie sytuacji zdrowotnej mieszkańców	osoby o niskich dochodach, których nie stać na wymianę dotychczas używanych pieców na piece ekologiczne.	obszar całego miasta
Rekomendowany typ projektów			
Przygotowywanie i wdrażanie projektów, dostosowanie do szybko zmieniającej się rzeczywistości problemowej i otoczenia. Oparcie działań rewitalizacyjnych na projektach uzupełniających pozwalających na adekwatne i szybkie reagowanie na zmieniającą się sytuację problemową (mniej formalności niż w przypadku projektów podstawowych)	Zidentyfikowane problemy w podobzariach rewitalizacji	Grupy wykluczone	OR

Lista projektów może być traktowana jako sugestia co do kierunków potencjalnej aktualizacji GPR.

4. Stan realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z założonym harmonogramem monitorowania „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+” do końca I kwartału 2019 r. dokonano oceny stanu realizacji projektów rewitalizacyjnych. Załącznikiem do niniejszego raportu jest zestawienie tabelaryczne sporządzone na podstawie załącznika nr 2 do GPR – „Listy przedsięwzięć podstawowych do Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+”. Zostało ono wykonane w oparciu o zestawienia częściowe przygotowywane przez Biuro Rewitalizacji i Funduszy Europejskich, sprawozdania częściowe przekazane przez podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jak i strony <https://lsi.slaskie.pl/>. Wszystkie podmioty, których projekty ujęto w zał. nr 2 do GPR. Bytom 2020+ poproszono o podanie informacji na temat realizowanych przedsięwzięć, w tym tj.:

- rzeczywista wartość projektu zgodnie ze złożonym wnioskiem (w zł),
- okres realizacji zgodnie ze złożonym (planowanym do złożenia) wnioskiem,
- rzeczywiste wskaźniki projektu (produkty i rezultaty) zgodnie ze złożonym wnioskiem,
- stan przygotowania, etap oceny projektu.

Jednym z ważniejszych problemów, który pojawił się na etapie zbierania danych był brak informacji na temat projektów od podmiotów nie będących jednostkami miejskimi. Informacje o przedsięwzięciach rewitalizacyjnych zostały pozyskane ze strony <https://rpo.slaskie.pl/lsi/naborcy>.

Ww. podpunkty stanowią jednocześnie tytuły kolumn w załączniku. Kolorem białym/zielonym wyróżniono zaktualizowaną informację nt. poszczególnych projektów, a dane zapisane w zał. nr 2 do GPR kolorem szarym. Utworzono również kolumnę pt. „Uwagi”, w której wpisano dodatkowe informacje o danym przedsięwzięciu. Kolorem zielonym wyróżniono kolumnę prezentującą „stan przygotowania, etap oceny projektu” – szczególnie ważną dla procesu sprawozdawczego. Obrazuje ona, które projekty:

- nie zostaną złożone/zrealizowane,
- są w trakcie przygotowania,
- nie mają złożonego wniosku o dofinansowanie,
- zostały złożone i są w trakcie oceny,
- otrzymały negatywną ocenę,
- zostały wybrane do dofinansowania,
- dla których zawarto umowę o dofinansowanie i są w trakcie rzeczowej realizacji,
- odstąpiono od zawarcia umowy o dofinansowanie,
- zostały pozostawione bez rozpatrzenia,
- są zakończone.

Statystyka zaprezentowana w tabeli obrazuje stan realizacji podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Pozwala ocenić stopień zaawansowania i wdrażania zaplanowanych projektów.

STAN REALIZACJI PROJEKTÓW	(stan na marzec 2019 r.)
Wniosek nie został złożony/projekt nie zostanie zrealizowany – beneficjent wycofał się z realizacji	7
Wniosek o dofinansowanie pozostawiony bez rozpatrzenia	2
Wniosek o dofinansowanie nie został złożony, w tym:	37
• Wnioski o dofinansowanie w trakcie przygotowania	6
Wniosek o dofinansowanie został złożony, w tym:	79
• Wnioski w trakcie oceny	2
• Wnioski negatywnie ocenione	5
• Projekty wybrane do dofinansowania	15
• Projekty z podpisaną umową o dofinansowanie będące w trakcie realizacji	49
• Projekty zakończone	5
• Projekty dla, których odstąpiono od umowy o dofinansowanie	3
Brak informacji o projekcie	1
RAZEM	126

Decyzją wnioskodawców nie zostanie zrealizowanych 7 projektów wpisanych na listę podstawową GPR, natomiast łącznie złożonych zostało 79 wniosków o dofinansowanie, spośród których 5 otrzymało negatywną ocenę, 15 projektów wybrano do dofinansowania, a dla kolejnych 49 zawarto umowę o dofinansowanie projektu – są one obecnie w trakcie realizacji rzeczowej. Ponadto 2 wnioski o dofinansowanie pozostawione zostały bez rozpatrzenia, dla 3 projektów odstąpiono od podpisania lub realizacji umowy o dofinansowanie. Spośród niezłożonych 37 wniosków 6 wniosków jest w trakcie przygotowania.

Zauważono, że beneficjenci na etapie składania wniosków o dofinansowanie dokonali zmian względem danych pierwotnych zapisanych w załączniku nr 2 do GPR. Bytom 2020+. Dotyczyły one w szczególności zmiany:

- nazwy projektu;
- podmiotu realizującego;
- źródła finansowania;
- wartości projektu;
- okresu realizacji projektu;
- wskaźników projektu.

Istotna zmiana nastąpiła w liczbie projektów. Pierwotnie w GPR zapisanych jest 127 przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jednakże zgodnie z powyższą statystyką liczba projektów

uległa zmniejszeniu i obecnie wynosi 126. Zmiana związana jest z faktem, iż beneficjent (Bytomska Agencja Rozwoju Inwestycji Sp. z o.o.) na etapie składania wniosku o dofinansowanie dokonał połączenia dwóch projektów pt.:

- Opiekuńczy Bytom - utworzenie i funkcjonowanie Bytomskiego Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych (projekt nr 65),
- Bezpieczny senior (projekt nr 66),

składając ostatecznie jeden wniosek o dofinansowanie pn. Bytom opiekuńczy i bezpieczny dla seniorów.

W poniższych tabelach (OSI EFS, OSI EFRR, ZIT EFRR, ZIT EFS) zaprezentowano szczegółowy podział alokacji w zł wraz z poziomem jej wykorzystania na poszczególnych poddziałaniach RPO WSL. Wskazane wartości mają charakter szacunkowy, a ostatecznie są zależne od aktualnego kursu euro, rozstrzygnięć poszczególnych konkursów, ewentualnych oszczędności poprzetargowych, indywidualnych decyzji beneficjenta.

OSI EFS			
Poddziałanie	alokacja na działaniu	poziom wykorzystania alokacji (projekty wybrane do dofinansowania)	wolne środki
7.1.3 Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia - konkurs	33 000 000,00	9 674 216,79	23 325 783,21
7.3.3 Promocja samozatrudnienia - konkurs	17 500 000,00	14 289 964,20	3 210 035,80
7.4.2 Outplacement - konkurs	667 252,00	0,00	667 252,00
8.1.3 Zapewnienie dostępu do usług opiekuńczych nad dziećmi do lat 3 - konkurs	1 000 000,00	936 239,53	63 760,47
8.2.3 Wsparcie dla przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie rozwoju przedsiębiorstwa - konkurs	14 332 748,00	14 196 758,28	135 989,72
9.1.3 Programy aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym - OSI	40 000 000,00	31 501 695,31	8 498 304,69
9.2.3 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych - OSI	68 000 000,00	58 228 215,81	9 771 784,19
11.1.3 Wzrost upowszechnienia wysokiej jakości edukacji przedszkolnej - konkurs	3 642 436,00	0,00	3 642 436,00
11.1.4 Poprawa efektywności kształcenia ogólnego - konkurs	857 564,00	931 567,50	-74 003,50
W alokacji nie ujęto poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej - środki przekazane do OWES 1 000 000,00	-----	-----	-----
RAZEM:	179 000 000,00	129 758 657,42	-----

OSI EFRR			
Poddziałanie	alokacja na działaniu	poziom wykorzystania alokacji (projekty wybrane do dofinansowania)	wolne środki
4.3.3 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej - OSI	30 000 000,00	7 847 893,46	22 152 106,54
5.3.2 Dziedzictwo kulturowe – OSI	20 000 000,00	19 171 547,07	828 452,93 zł
5.4.2 Ochrona różnorodności biologicznej – OSI	2 550 000,00	1 990 448,05	559 551,95 zł
10.2.3 Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych – OSI	43 533 000,00	30 874 512,08	12 658 487,92 zł
10.3.4 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych – OSI	123 917 000,00	115 500 497,52	8 416 502,48 zł
RAZEM:	220 000 000,00	175 384 898,18	44 615 101,82

ZIT EFRR					
Poddziałanie	alokacja przeznaczona dla Miasta	poziom wykorzystania alokacji (projekty wybrane do dofinansowania)	Projekty złożone do dofinansowania (w trakcie oceny)	Projekty zaplanowane do złożenia w 2019 r.	wolne środki
4.3.1 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej - ZIT	28 126 418,99	3 491 479,55	16 594 789,45	8 040 150,00	-0,01
4.5.1 Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie - ZIT	102 255 971,00	0	3 000 000,00	99 255 971,00	0,00
5.2.1 Gospodarka odpadami - ZIT	10 739 660,56	9 496 135,13	348 500,00	255 000,00	640 025,43
10.2.1 Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych - ZIT	2 670 560,82	2 670 560,00	0	0	0,82

10.3.1 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych - ZIT	7 975 664,82	7 975 664,82	0	0	0,00
12.1.1 Infrastruktura wychowania przedszkolnego - ZIT	3 235 675,48	3 254 555,22	0	0	-18 879,74
12.2.1 Infrastruktura kształcenia zawodowego - ZIT	3 400 000,00	3 400 000,00	0	0	0,00
RAZEM:	158 403 951,67	30 288 394,72	19 943 289,45	107 551 121,00	621 146,50

ZIT EFS					
Poddziałanie	Alokacja przeznaczona dla Miasta	Poziom wykorzystania alokacji (projekty wybrane do dofinansowania)	Projekty złożone do dofinansowania (w trakcie oceny)	Projekty zaplanowane do złożenia w 2019 r.	wolne środki
Poddziałanie 7.1.1. Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez pracy na obszarach rewitalizowanych - ZIT	862 709,85	862 709,85	0	0	0,00
Poddziałanie 7.3.1. Promocja samozatrudnienia na obszarach rewitalizowanych - ZIT	1 767 502,26	1 657 734,00	0	0	109 768,26
Poddziałanie 7.4.1. Outplacement -ZIT	1 387 310,34	1 387 310,34	0	0	0,00
Poddziałanie 8.1.1. Zapewnienie dostępu do usług opiekuńczych nad dziećmi do 3 lat - ZIT	1 593 549,37	0	0	0	1 593 549,37
Poddziałanie 8.2.1. Wsparcie dla przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie rozwoju przedsiębiorstwa - ZIT	889 804,71	889 804,71	0	0	0,00
Poddziałanie 8.3.1. Realizowanie aktywizacji zawodowej poprzez zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej - ZIT	626 926,51	0	0	0	626 926,51
Poddziałanie 9.1.1. Wzmacnianie potencjału społeczno-zawodowego społeczności lokalnych - ZIT	36 026,44	0	0	0	36 026,44

Poddziałanie 9.2.1. Rozwój usług społecznych i zdrowotnych - ZIT	6 340 716,79	4 099 705,60	0	0	2 241 011,19
Poddziałanie 11.1.1. Wzrost upowszechnienia wysokiej jakości edukacji przedszkolnej - ZIT	1 406 339,12	1 360 850,00	0	0	45 489,12
Poddziałanie 11.2.1. Wsparcie szkolnictwa zawodowego - ZIT	6 050 928,56	2 550 000,00	0	3 500 928,56	0,00
Poddziałanie 11.4.1. Kształcenie ustawiczne - ZIT	1 706 827,36	1 706 827,36	0	0	0,00
RAZEM:	22 668 641,31	14 514 941,86	0,00	3 500 928,56	4 652 770,89

5. Rekomendowane kierunki zmian w GPR i procesie jego wdrażania.

Analiza danych ilościowych pochodzących z różnych źródeł statystycznych oraz wskazań jakościowych wynikających z przeprowadzonych rozmów, konsultacji i badań ankietowych pozwala na stworzenie zbioru rekomendacji dla dalszego wdrażania działań i przedsięwzięć w obszarze rewitalizacji [OR]. Rekomendacje zostały w poniższej tabeli pogrupowane w nawiązaniu do wcześniejszych zestawień zawartych w raporcie monitoringowym.

Przesłanki	Rekomendacje
Gospodarka, rynek pracy	
<ul style="list-style-type: none"> – generalna poprawa sytuacji na rynku pracy, zwiększenie możliwości znalezienia pracy przez osoby bezrobotne, – utrwalenie postaw bierności zawodowej wśród części mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> – aktualizacja przedsięwzięć dotyczących rynku pracy na projekty ukierunkowane na grupy szczególnie trudne do zaktywizowania, – animowanie aktywności przedsiębiorczej wspierającej wzrost jakości życia w OR, – kontynuacja przedsięwzięć aktywizujących i dostosowujących kwalifikacje i kompetencje mieszkańców do potrzeb rynku pracy
<ul style="list-style-type: none"> – niewystarczający poziom przedsiębiorczości na OR 	<ul style="list-style-type: none"> – poszerzenie przedsięwzięć wspierających powstawanie w OR nowych przedsiębiorstw oraz miejsc pracy
Sfera społeczna	
<ul style="list-style-type: none"> – zmiany demograficzne wyrażające się „starzeniem” społeczeństwa, – wyludnianie się OR, – zmiany w zapotrzebowaniu na infrastrukturę społeczną 	<ul style="list-style-type: none"> – osłabienie zapotrzebowania na infrastrukturę opieki nad dziećmi (przedszkola) i wzrastające zapotrzebowanie na przedsięwzięcia dostarczające udogodnienia dla seniorów, – zapotrzebowanie na przedsięwzięcia ułatwiające dostęp do przestrzeni i obiektów publicznych
<ul style="list-style-type: none"> – generalna poprawa sytuacji materialnej mieszkańców wyrażająca się spadkiem liczby beneficjentów pomocy społecznej (w tym na skutek ogólnej poprawy sytuacji na rynku pracy oraz dodatkowych transferów socjalnych, np. 500+), – polaryzacja społeczna – utrwalenie grup społecznych skrajnie wykluczonych, biernych, roszczeniowych 	<ul style="list-style-type: none"> – weryfikacja zapotrzebowania na projekty wsparcia społecznego, – rosnące znaczenie przedsięwzięć adresowanych do młodych pokoleń, zmierzających do zerwania z dziedziczeniem patologii oraz wyrównujących szanse startu życiowego
<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie działań kulturalnych, w tym realizowanych przez organizacje pozarządowe, 	<ul style="list-style-type: none"> – wypracowanie przedsięwzięć silniej włączających sektor pozarządowy w działania kulturalne, zwłaszcza na rzecz

– spadek wielkości środków pozyskiwanych przez organizacje na zadania z dziedziny kultury	włączenia społecznego
– zróżnicowany poziom aktywności społecznej, – wzrost zainteresowania mieszkańców miejscem swojego zamieszkania	– wykorzystywanie doświadczeń z dobrych praktyk oraz kontynuacja/intensyfikacja działań aktywizujących mieszkańców, w tym w oparciu o działania na rzecz miejsca zamieszkania
– brak postępu w rozwoju przedsiębiorczości społecznej	– wprowadzenie nowych przedsięwzięć promujących przedsiębiorczość społeczną
– stabilizacja organizacji sportowych działających w OR	– rozwój projektów aktywizujących i integrujących mieszkańców przez sport i aktywność fizyczną
Przestrzeń, środowisko, budynki mieszkalne i infrastruktura	
– pozytywne efekty wdrażania ekologicznych rozwiązań w zakresie ogrzewania budynków/mieszkań	– kontynuacja działań ze względu na utrzymujące się niekorzystne wskaźniki zanieczyszczenia powietrza
– niezakończone w obecnym okresie sprawozdawczym kompleksowe przedsięwzięcia modernizacji budynków w OR	– kontynuacja realizacji przedsięwzięć na rzecz modernizacji budynków mieszkalnych w OR
– niezadowalająca skuteczność rewitalizacji terenów przemysłowych na cele gospodarcze	– intensyfikacja przedsięwzięć rekultywacyjnych, – wprowadzenie przedsięwzięć podnoszących atrakcyjność inwestycyjną terenów rekultywowanych
– duże potrzeby w zakresie przywracania wartości lub wykorzystywania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miasta	– kontynuacja i intensyfikacja przedsięwzięć w zakresie przywracania wartości lub wykorzystywania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miasta
Bezpieczeństwo	
– poprawa sytuacji w zakresie bezpieczeństwa przy jednocześnie utrzymującej się gorszej sytuacji na OR w relacji do całego miasta	– kontynuacja działań na rzecz bezpieczeństwa w OR
Inne uwarunkowania realizacji GPR	
– obserwacje wynikające z realizowanych przetargów: <ul style="list-style-type: none"> ○ niedoszacowanie inwestycji, wzrost cen na rynku usług i materiałów budowlanych, ○ trudności w znalezieniu wykonawców na rynku 	– konieczność urealnienia szacunkowych kosztów przedsięwzięć inwestycyjnych
– dublowanie się projektów skierowanych do tych samych grup docelowych, – trudności w pozyskaniu uczestników do projektów” miękkich”	– konieczność przeglądu i weryfikacji projektów z uwzględnieniem zmiany sytuacji grup docelowych (szczególnie w kontekście poprawy sytuacji ekonomicznej)
– problemy z dostosowaniem założeń projektowych do dynamicznie zmieniającej się sytuacji problemowej –	możliwy wybór jednego z dwóch wariantów aktualizacji GPR (w zależności od skali interwencji w program):

<p>dot. przedsięwzięć podstawowych realizowanych w ramach działań Obszaru Strategicznej Interwencji RPO WSL</p>	<ul style="list-style-type: none"> - przyjęcie skomplikowanej i długotrwałej ścieżki aktualizacji GPR, w tym przedsięwzięć podstawowych (konieczność konsultacji społecznych, uzyskania opinii instytucji zewnętrznych), - przyjęcie szybkiej ścieżki opartej o tzw. przedsięwzięcia uzupełniające, niewymagające aktualizacji GPR; formuła bardziej elastyczna i umożliwiająca bardziej adekwatne oddziaływanie na aktualnie zastaną sytuację problemową.
---	--

„Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+” jest dokumentem, którego wdrażanie odbywa się w sposób realny, a uzyskiwane rezultaty są widoczne i odczuwalne dla głównych grup beneficjentów. Pierwszą fazę wdrażania cechuje zróżnicowana skuteczność aplikowanych działań. Część z przedsięwzięć jest dopiero przygotowywana do wdrożenia, zaś inne są na pierwszych etapach implementacji. Z analizy realizacji celów, rozpoznania uwarunkowań ich realizacji oraz analizy zaawansowania wdrażania przedsięwzięć rewitalizacyjnych wynika, że w podstawowym zakresie program zachowuje swoją aktualność. Myśląc o wprowadzeniu ewentualnych zmian w treść GPR i jego aktualizacji można stwierdzić, że:

- główne części GPR zachowują swoją aktualność i nie wymagają fundamentalnych zmian; okres wdrażania Programu jest stosunkowo krótki; w czasie, który upłynął od momentu uchwalenia dokumentu nie zaszły zmiany podważające zapisy diagnozy; zmieniła się intensywność niektórych problemów, ale jednocześnie nie doszło do zmian podważających delimitację obszaru rewitalizacji; w dalszym ciągu jest to obszar, który pod wieloma względami negatywnie odbiega od średniej miejskiej (co nie podważa pozytywnych zmian opisanych wcześniej w raporcie monitoringowym); można więc przyjąć, że zarówno diagnoza, jak również cele GPR zachowują swoją aktualność;
- wskazane jest dokonanie przeglądu listy projektów, a w szczególności zaktualizowanie ich opisu; bariery wdrożeniowe, które się ujawniły w pierwszym okresie implementacji wskazują na trudności w pozyskaniu wykonawców; dezaktualizacji uległy również szacunki kosztorysowe przedsięwzięć;
- wskazane jest podjęcie starań na rzecz szerszej dywersyfikacji źródeł finansowania działań rewitalizacyjnych; oparcie rewitalizacji głównie na środkach pochodzących z RPO prowadzi do tego, że wszyscy wnioskodawcy kierują się tymi samymi wytycznymi i funkcjonują w podobnych ograniczeniach; powoduje to np. dublowanie grup docelowych i działań im oferowanych; ponadto, istotne jest wypracowywanie relacji z podmiotami innymi niż jednostki organizacyjne gminy w celu ich włączenia w realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych; otworzy to też nowe możliwości dotarcia podmiotów prywatnych albo organizacji pozarządowych do innych grup docelowych niż te, do których tradycyjnie docierają ze swoimi działaniami jednostki samorządowe;
- wartością procesu wdrożeniowego GPR powinna być elastyczność działania; ewentualna aktualizacja dokumentu nie powinna pociągać za sobą konieczności uruchamiania długotrwałych, skomplikowanych procedur; racjonalne byłoby skupienie się na ewentualnej aktualizacji listy projektów, w szczególności uzupełniających przy pozostawieniu innych części Programu w dotychczasowej formie;

- prace nad pierwszym raportem monitoringowym wskazują, że większa część wskaźników oraz procedura monitoringu są, zasadniczo, poprawne; tym niemniej, warto dokonać weryfikacji listy wskaźników pod kątem realności ich pozyskania; pamiętać należy, że pozyskanie danych do monitoringu – ze względu na wielowymiarowość procesu rewitalizacji – zawsze wymagać będzie agregowania danych z wielu źródeł; łatwiej dostępne wskaźniki to mniejsze problemy dla podmiotów, które udostępniają dane do monitoringu i sprawniejsze opracowanie kolejnych raportów; wskaźniki trudne do pozyskania lub niedostępne zostały wskazane w części prezentującej analizę wskaźników do realizacji celów;
- analiza danych dotyczących rynku pracy oraz sytuacji społecznej świadczy o zahamowaniu narastania podstawowych problemów dotyczących społeczności na obszarze rewitalizacji; w kolejnym okresie wdrażania rewitalizacja w Bytomiu wejdzie prawdopodobnie w nieco inny etap, gdzie priorytetem są nie tyle punktowe działania skupione na pojedynczych grupach czy obszarach, ale raczej wzmacnianie procesów sprzyjających dalszemu usamodzielnianiu mieszkańców i poprawie warunków życia; rewitalizacja w tym okresie to także większe powiązanie prowadzonych działań z rozwojem miasta jako całości; uzasadnione jest np. zintensyfikowanie działań w Śródmieściu, które stanowić winno wizytówkę Bytomia, a co za tym idzie w większym stopniu przyciągać mieszkańców, inwestorów i inne podmioty; zrewitalizowane Śródmieście to także potencjalna przestrzeń integracji mieszkańców, w tym z obszaru rewitalizacji; położenie nacisku na rewitalizację Śródmieścia wpisuje się zasadę koncentracji uznawaną za warunek poprawności procesu przywracania witalności miasta.